

Trecerea Oltului, la Rm. Vâlcea, de către trupele de ocupație austro-germane
(Albert Reich, Durch Siebenbürgen und Rumänien, Verlag Lucas, München, 1918, p. 39)

SOARTA LĂCAȘURILOR DE CULT VÂLCENE ÎN ANII OCUPAȚIEI STRĂINE (1916-1918)

Prof. Dumitru GAROAFĂ¹

În ciuda eforturilor militare deosebit de mari și a vitejiei ostașilor români, bilanțul campaniei din „toamna pătimirii noastre” a fost defavorabil armatei române, fiind nevoită să se retragă în Moldova, cu o parte a autorităților civile, și să lase 2/3 din teritoriul țării în mâinile ocupantului.

Instalarea administrației militare austro-germane în județul Vâlcea

În seara zilei de 11/24 noiembrie 1916, potrivit relatărilor unui martor ocular², s-a desfășurat ceremonia predării orașului Râmnicu Vâlcea de către o delegație a acestuia, „în fruntea căreia era un cetățean cu nume german”³. **(Anexa 1)** Intrarea oficială și „în forță” a primelor trupe germane în oraș, a avut loc în ziua următoare (12/25 noiembrie 1916), care „s-a făcut în pas de defilare (pe) trei coloane de infanterie, într-o ordine perfectă și parcă zgârâindu-ne urechile cu zgomotul cismelor pe pietrele străzilor”⁴. Pe marginea unor trotuare (i)eșise foarte puțină lume, mai mult consternată decât curioasă”⁵. Astfel, orașul a fost străbătut în pas de defilare, din direcția nord-sud, mai întâi pe o singură coloană de marș,

iar în „punctul Hozoc” (imobil care se situa în dreptul Episcopiei Râmnicului: n. D.G.), aceasta s-a despărțit în trei: una din aceasta înainta *pe stânga* - prin spatele Liceului «Alexandru Lahovary» -, pe fosta stradă a Tabacilor (astăzi General Praporgescu), ieșind la *Podul Vinerei Mari/Râurenilor, cea din mijloc* pe actuala Calea lui Traian, iar *cea din dreapta*, pe actuala stradă Carol I (fostă Argeșului), „făcând cotitura «La Mărunțelu'» (unde se află astăzi Mall-ul «River Plaza»: n. D.G.) și întâlnindu-se tustrele la podul amintit”⁶.

La începutul conflagrației, județul Vâlcea avea o suprafață de 4.081 km² și o populație de 245.008 locuitori. Din punct de vedere al organizării teritorial-administrative, acesta era împărțit în 8 plăși: Bălcești, Cerna, Cozia, Drăgășani, Horezu, Oltețul și Oltul, cuprinzând 105 comune rurale și orașele: Rm. Vâlcea, Drăgășani și Ocnele Mari⁷.

Imediat după ocupație, sub aspect administrativ, teritoriul Olteniei și Munteniei a fost încadrat în Administrația militară și organizat în 14 districte, conduse de comandatură, care au înlocuit vechile județe, ale căror delimitări s-au păstrat, în linii generale, aceleași, folosindu-se și denumirile respective.⁸ Astfel, autoritățile de ocupație au împărțit teritoriul județului Vâlcea în două: *Comandatura Etapei Mobile 270 germane*, cu reședința la Râmnicul Vâlcea, care a ocupat partea de nord a județului, era comandată de căpitan von Bertrab⁹, și *Comandatura Etapei 2 austro-ungară Măciuca*, cu reședința la Drăgășani¹⁰, a ocupat partea de sud a acestuia, comandată de colonel Stickelle¹¹, iar în partea argeșeană a actualului județ Vâlcea („Loviștea argeșeană”) era *Comandatura Etapei Mobile 286*, cu reședința la Curtea de Argeș, comandată de maior Kaup¹².

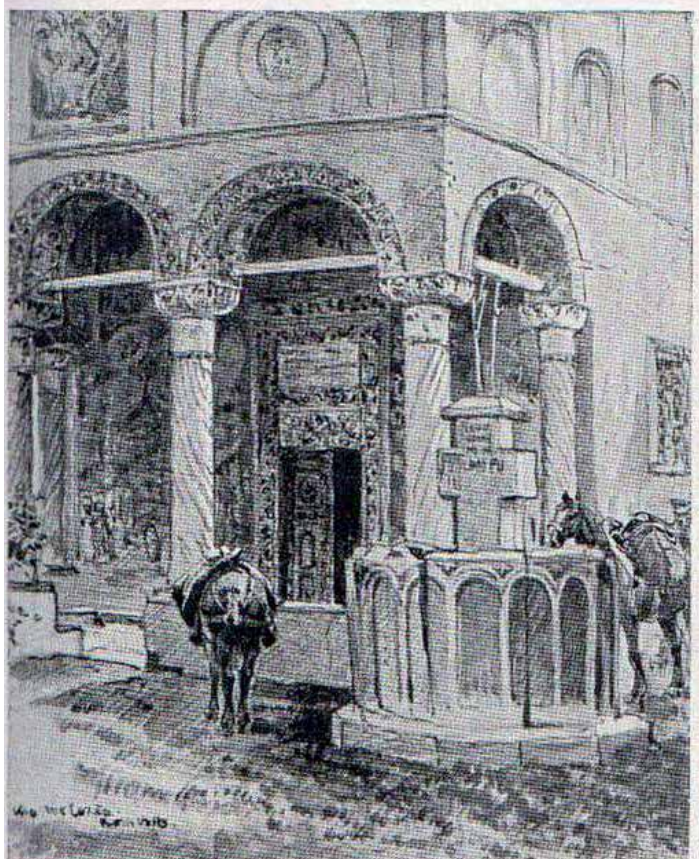
„Legislația” utilizată de administrația militară de ocupație constituie *expresia celui mai brutal regim dictatorial* impus prin forță unei populații învinse și lipsite de apărare, ce s-a caracterizat prin încălcarea flagrantă a acordurilor internaționale statuate prin Convenția de la Haga (18 octombrie 1906), prin eludarea completă a normelor juridice autohtone¹³. Singurul „cadru legal” al exercitării unei astfel de dominații l-a constituit sistemul ordonanțelor militare, care fiind elaborate în numele acestei administrații, acestea au cuprins toate sectoarele de activitate și *aveau caracter de ordin*, prevăzându-se aspre sancțiuni în cazul încălcării lor (amenzi considerabile, priver de libertate prin trimiterea la închisoare sau în lagăre și, chiar, pedeapsa capitală)¹⁴. Era și normal ca, pentru aplicarea unei asemenea „legislații draconice”, să se întreprindă măsuri pentru asigurarea conducerii aparatului administrativ din teritoriul ocupat cu personal funcționăresc - primari, notari, pretori și prefecți - recrutat din rândurile germanilor, germanofililor sau a persoanelor servile, total lipsite de scrupule¹⁵. De aceea, fluctuația personalului din administrația locală devine notă caracteristică în timpul ocupației, inclusiv pentru județul Vâlcea, unde au fost schimbați din funcții majoritatea primarilor¹⁶, iar prefect al județului va fi numit Frantz Eitel, la 3 aprilie 1917¹⁷.

Devastarea și profanarea lăcașurilor de cult vâlcene

În atare situație, în lipsa oricărui sprijin din partea autorităților civile, subordonate ocupanților, toți cei supuși vexațiunilor acestora se adresau de aici încolo preotului din parohia respectivă. Astfel, preoțimea era acum aceea care, prin autoritatea sa morală, putea interveni cu multiple riscuri pentru a atenua aspri-

mea măsurilor întreprinse de către autoritățile militare de ocupație¹⁸. Din nefericire, majoritatea lăcașurilor de cult - biserici, mănăstiri și schituri -, au fost devastate, avariate și profanate, fiind prădate de obiectele și cărțile de cult, veșmintele preoțești și alte podoabe, iar altele transformate în adăposturi pentru cai, punând în imposibilitate pe slujitorii Altarului de a-și oficia sfintele slujbe pentru enoriași. Astfel, în cuvinte pline de patetism, dar și de indignare, administratorul plășii Cozia raporta, la 22 februarie 1919, Prefecturii județului Vâlcea, despre săvârșirea unor asemenea acte de vandalism de către ocupant: „Pictura și frumusețea sfintelor și scumpelor noastre lăcașuri, monumente de artă și pietate închinată lui Dumnezeu în vremuri de grea cum-pănă și în vremuri bune ale neamului nostru, între multele Mănăstirea Cozia (și) Mănăstirea Cornet au fost murdărite și spurcate pentru batjocorirea unui popor credincios și plin de evlavie pentru tot ce-i sacru”¹⁹.

Din rapoartele întocmite de către administratorii plășilor, precum și cele înaintate de Prefectura județeană forurilor centrale²⁰, situația lăcașurilor de cult devastate, avariate sau distruse de către ocupant, pe plăși, ar fi următoarea: *Bălcești* = 4 (Bălcești - 3 și Otetelișu - 1)²¹; *Cerna* = 5 (Armășești, Lăpușata și Nisipi - 1 și Măciuca - 2)²²; *Govora* = 2 (Căzănești)²³; *Oltul* = 16 (Dăești, Genuneni, Marcea, Mihăești și Orlești - 1, Băbeni - Bistrița - 2, Ionești, Prundeni și Scundu - 3)²⁴; *Oltețul* = 2 (Grădiștea și Zătreni - 1)²⁵; la *Drăgășani și Horezu*, deși, nu avem raportate biserici devastate²⁶, totuși este menționată profanarea cimitirului comunei Vaideeni de către trupele germane, în care „s-au închis vite rechiziționate, profanându-se morminte și distrugându-se cruci și monumente”²⁷ (funerare: n. D.G.).

O situație dramatică au înregistrat lăcașurile de cult care s-au situat în zonele de confruntare armată directă dintre trupele noastre și cele austro-germane, din Țara Loviștei. Astfel, din plasa Coziei, deși cele mai grav afectate au fost bisericile din Căineni (2)²⁸, Călinești (3) și Mănăstirea Cornet²⁹, situate în zona de operații militare, totuși, nici celelalte n-au fost scutite de valul devastator al inamicului: Brezoi³⁰, Călimănești, Voineasa - 1 și Olănești - 4³¹.

Mai mult, complexul monastic de la Cozia - Căciulata a avut de suferit cel mai mult (**Anexa 2**). Astfel, la 14 iunie 1917, prefectul județului aducea la cunoștința Ministerului Cultelor și Instrucțiunii „că mormântul Voievodului Mircea a fost devastat, ridicându-i-se și luându-i-se piatra comemorativă”, solicitând confirmarea ieromonahului Theodosie Ionescu ca „îngrijitor” al acestui lăcaș, cât și al Schitului Ostrov, „spre a (se) preîntâmpina și împiedica orice alte stricăciuni și devastări”³². Ca atare, la operațiunea de predare - primire a obiectelor „ce s-au mai găsit” la acel complex, se confirmă pe deplin cele sesizate ministrului, fiind profanat cavoul unde se odihneau rămășițele pământești ale lui Mircea cel Mare și familiei sale - doamna Mara și copiii -, fiindu-i dis-

trusă piatra sepulcrală comemorativă, inscripționată în limba slavonă; aceeași soartă având-o și cavoul mamei lui Mihai Viteazul - Teodora, trecută la monahism cu numele de Teofana³³. Tot cu acest prilej, s-a mai constatat că *Bolnița* mănăstirii este „distrusă complet”, fiind lipsită de ferestre și strane, iar catapeteasma văduvită de cele 36 icoane; într-o stare similară erau și dependințele din incinta mănăstirii - „deteriorate cu desăvârșire, fără uși, ferestre și sobe”³⁴, destinate pentru sezonul estival Azilului «Elena Doamna» din București, care „au fost ocupate de inamic, mai ales germani, neîntrerupt până la izgonirea lor din țară”³⁵.

Distrugerile și profanările premeditate ale simbolurilor noastre creștine de către cuceritori, în speță germani, considerați drept unul din popoarele cele mai civilizate ale lumii, au produs în epocă nu numai consternare, dar și o legitimă indignare: „La Cozia - consemna în *Jurnalul* său Virgiliu Drăghiceanu -, e pângărit mormântul marelui Mircea-Vodă, la Dealul, craniul lui Radu-Vodă³⁶, care fu luat drept craniul lui Mihai Viteazul, simbolul idealurilor pentru care facem războiul”³⁷.

Conform unor calcule estimative, volumul pagubelor cauzate așezămintelor de cult numai pe raza plășii Cozia, pe timpul ocupației militare germane, s-ar ridica la cifra de 1.284.096 lei³⁸. De altfel, volumul total al pagubelor provocate lăcașurilor de cult vâlcene, a fost estimat la valoarea de 1.636.706 lei, din care 55.395 lei reprezentau cele produse prin „distrugerea vădită, ostilitate, rea întreținere și abuzivă întrebuițare” a acestora, 913.696 lei pentru ridicarea mobilierului, veșmintelor preoțești, icoanelor, clopotelor etc. și 667.615 lei, pentru furturi, jafuri și „luări pe față” a bunurilor aparținând acestora³⁹.

Mult mai vitregite de soartă au fost lăcașurile de cult din „Loviștea argeșeană”, întrucât numărul celor devastate și avariate este extrem de ridicat - 19, din care la Berislăvești⁴⁰ și Runcu - 1, Căineni, Dângești, Jiblea și Perișani - 2, Boișoara, Titești și Racovița -3, a căror reabilitare a fost estimată la valoarea de 85.000 lei, „după prețurile de restaurare de astăzi”⁴¹.

În această zonă, inamicul a transformat, fără menajamente, toate instituțiile publice - bisericile, școlile și primăriile -, „în grajduri, altarele bisericilor în bucătării, iar icoanele, sfeșnicele, iconostasele și tot mobilierul bisericilor îl puneau pe foc, ca să-și prepare mâncarea”⁴². (**Anexa 3**) Este de ajuns să fie date numai două exemple, pentru ca tabloul acesta terifiant să fie edificator. Astfel, biserica parohială din satul Rădăcinești a fost „sfăcută în grajd de cai”, cauzându-i următoarele pagube: „ruperea și zdrobirea sfântului Pristol și masa pros-

AȘEZĂMINTE MONAHALE ȘI LĂCAȘE DE CULT

comidii, s-a(u) luat toate maramele ce era(u) puse de creștini la icoane, s-a(u) ars poate din cărțile biserici(i), s-a zdrobit pardoseala de copitele cailor, iar în sfântul Altar s-a făcut foc pentru gătit bucate".⁴³ De un asemenea „tratament” au avut parte și biserica parohială din satul Titești, cu cele două biserici filiale din satele Bratovoești și Cucoiu, în care „la invazie, s-au închis caii în ele, li s-au luat obiectele sfinte (și) li s-au distrus mobilierul prin ardere”, restaurarea acestora fiind evaluată la suma de 9.000 lei⁴⁴. În aceste acțiuni de devastare și profanare a lăcașurilor din zonă, s-au remarcat unitățile de „elită” ale armatei germane - Corpul Alpin și Regimentul de Gardă bavarez nr. 23, iar, la retragerea Centralilor din teritoriul ocupat (sfârșit de noiembrie 1918), „atât bisericile și școalele, au fost transformate din nou în grajduri, bucătării și dormitoare și al doilea rând de mobilier s-a distrus”⁴⁵.

Cel mai mult a avut de suferit biserica ortodoxă românească din teritoriul ocupat, inclusiv cea vâlceană, *prin ridicarea clopotelor* acestor lăcașuri. Astfel, ca urmare a nevoilor tot mai crescânde de metale neferoase pentru industria de război, Administrația militară a ordonat rechiziționarea aramei, bronzului, alamei și a altor metale prețioase, fiind vizate și clopotele lăcașurilor de cult, inclusiv ale mănăstirilor, multe dintre acestea fiind ctitorii voievodale. Intervențiile repetate ale lui Alexandru Tzigara-Samurcaș, în tripla sa calitate de prefect al Poliției Capitalei, reprezentant al Casei Regale și membru al Comisiei Monumentelor Istorice, pe lângă Administrația militară, în vederea salvării, cel puțin al obiectelor cu valoare istorică și artistică, îi dau câștig de cauză în aceste demersuri. Astfel, Administrația militară, prin adresa din 9 iunie 1917, îi aduce la cunoștință

că „în urma cererii D(umnea)voastră, s-au dat ordine telegrafice comandaturilor de districte să se scutească de rechiziție următoarele clopote de interes istoric și artistic, și anume din Mănăstirea Cotmeana a lui Mircea, *Sfântul Niculae* Domnesc din Argeș, *Sfântul Niculae*, Mitropolia și Curtea Domnească din Târgoviște, Doicești, Horezu, Bistrița, Govora, Sărăcinești, Gura Motrului, Brebu, Tismana”⁴⁶.

Măsura rechiziționării clopotelor de la biserici, s-a aplicat, ca peste tot, abuziv de către ocupant, deși ordonanța Administrației militare emisă în acel scop „scutea câte un clopot de fiecare comună”⁴⁷. Numai în plasa Oltului, formată din 11 comune, au fost ridicate 28 de clopote, din care la Mihăești - 1, Băbeni - Bistrița - 2, Dăești, Ionești, Marcea, Prundeni și Scundu - 3, Genuneni și Orlești - 5⁴⁸. La fel și de la plasa Horezu, la care erau arondate 12 comune, au fost luate 16 clopote, din care la Măldărești și Vaideeni - 2, Folești și Romani - 3 și Horezu - 6, valoarea lor fiind estimată la suma de 29.000 lei.⁴⁹ Impactul emoțional deosebit asupra enoriașilor, precum și aplicarea *grosso-modo* a ordonanței privind rechiziționarea clopotelor de la biserici, au determinat, pe alocuri, reacții diverse, atât din partea enoriașilor, cât și a preoților, concretizate prin îngroparea lor (Mureasca)⁵⁰, sau chiar împotriviri la operațiunea de ridicare a acestora (Dângești)⁵¹.

Amestecul autorităților de ocupație în viața administrativ - spirituală a Eparhiei Râmnicului

Una din problemele prioritare ale administrației județene a constat în identificarea acestor surse de venituri, care să asigure acoperirea, cel puțin minimală, a cheltuielilor legate de funcționarea lăcașelor de cult, precum și

a salarizării personalului desemnat al acestora, în condițiile în care Administrația militară „monitoriza” și hotăra în ultimă instanță, în toate compartimentele vieții socio-economice și administrative ale județului. Astfel, la ședința ordinară a Consiliului orășenesc al Râmnicului, din 2 mai 1917, la care a fost invitat și prefectul județului Frantz Eitel, s-a hotărât ca achitarea salariilor personalului clerical din oraș, neonorate încă de la „ocupațiune”, să se efectueze prin deschiderea unui credit extraordinar la bugetul local pe exercițiul financiar 1917/1918, prevăzându-se câte 60 lei lunar pentru preoți, respectiv 20 pentru cântăreți⁵². Totodată, Prefectura, prin raportul din 9 octombrie 1917, sesizează Ministerul Cultelor despre nemulțumirea preoților de la biserica parohială *Toți Sfinții* și filialele acesteia - *Cuvioasa Paraschieva* și *Sfinții Arhangheli* din Râmnic, care au reclamat că acestea „au fost lipsite cu totul” de subvenția lunară de 20 lei prevăzută prin buget, fiind strict necesară oficerii serviciului divin, la care răspunsul ministerului este negativ, afirmând că „din bugetul pe a.c. nu s-a prevăzut nicio sumă (subl. D.G.) pentru întreținerea bisericilor urbane sau rurale”⁵³. Această măsură de „austeritate bugetară”, fiind luată în condițiile când întreaga producție realizată pe proprietățile acestor lăcașuri, inclusiv ale Episcopiei, era preluată de Administrația militară⁵⁴, priva lăcașurile de una din sursele de venituri prin care puteau să-și „autofinanțeze” atât necesitățile stringente ale serviciului divin, cât și să vină în ajutorul propriului personal, a cărei putere de cumpărare a salariilor scăzuse drastic. Elocvente în acest sens, sunt doleanțele slujbașilor Episcopiei, care „se plâng că de la plecarea P.S. Episcop titular (Sofronie Vulpescu: n. D.G.), nu li s-a(u) dat decât salariul cu care

sunt trecuți în buget, fără a se îngriji nimeni și de hrana lor care ar întrece cu mult salariul ce primesc lunar de la stat⁶⁵ (subl. D.G.).

O situație dramatică – cel puțin la nivelul anului 1917 –, înregistrându-se așezămintele monahale, care sunt confruntate cu grave probleme de aprovizionare cu produse de primă necesitate, lemne de foc etc., dar și de numire în fruntea lor a personalului care să le gestioneze pe mai departe bunurile lor, ținând seama că titularii acestora, fie s-au refugiat în Moldova, fie au fost închiși sau prizonieri de către autoritățile de ocupație.

Obiectivul prioritar la instalarea Administrației militare în România a constat în extorcarea tuturor rezervelor și produselor de alimentație, prin utilizarea pe scară largă și eficientă a metodei confiscării bunurilor populației sub forma mascată a rechizițiilor⁶⁶, nefăcând excepție nici lăcașurile. Astfel, folosindu-se de o asemenea metodă abuzivă, două așezări monahale au fost practic devalizate de către ocupant, fiind confiscate toate bunurile acestora – de la atelajele cu tracțiune animalieră, animale mari și mici, păsări, vase pentru preparat hrana, veselă, tacâmuri etc., până la rezervele de alimente din cămările aces-

tora. Dacă de la Mănăstirea Sărăcinești au fost luate atelajele, uneltele agricole, vasele pentru preparat hrana și servicii de veselă⁶⁷, la Schitul Frăsinei, jaful a fost complet: atelaje, cabaline – 12, ovine – 190, caprine – 110, porcine – 8, păsări – 70, servicii de veselă și tacâmuri, stocuri de materiale textile (din bumbac și lână), 10 scoarțe „de lână alese”, produse de alimentație – de la cele de primă necesitate, lactate, fructe, până la cantități de alcool (200 vedre vin și rachiu), articole de îmbrăcăminte, de cazarmament etc.⁶⁸.

Pe acest fond de spoliere a bunurilor, precum și raționalizarea excesivă a produselor alimentare⁶⁹, starița Mănăstirii dintr-un Lemn – Arseniea Demetriade⁶⁰, solicitând achiziționarea de mari cantități de făină de grâu și porumb (mălai), necesare personalului mănăstirii, prin adresa Prefecturii din 23 mai 1917, i se aduce la cunoștință că asemenea cantități pot fi procurate *numai* prin Comandatura Etapei nr. 270 Mobilă Râmnicu Vâlcea, la prețurile de 33 lei, respectiv 24 lei „suta de kilograme”⁶¹. Ulterior, tot aceeași stariță, probabil din cauza secăturii resurselor financiare, recurge la practica acordării milosteniei, la care răspunsul Comandaturii militare este dur, fără drept de replică: „Să se facă cunoscut maicii din Mănăstirea dintr-un Lemn, că *nu-i este permis a cere milostenie*”⁶² (subl. D. G.).

Pentru iarna 1917/1918, toate aceste așezăminte trec printr-un examen extrem de dur, fiind confruntate cu o lipsă acută a lemnului pentru foc, urmare a nealocării la capitolele bugetelor acestora a surselor financiare necesare aprovizionării lor cu cantitățile adecvate de material lemnos. Astfel, la 14 noiembrie 1917, Prefectura raporta Ministerului Cultelor, că administratorii silvici refuză mănăstirilor „eliberarea lemnului de foc necesare pentru iarna 1917/1918, în mod gratuit, după cum s-a înțeles a li se da, sub motiv că nu au niciun ordin din partea autorităților militare”⁶³, solicitându-i acestuia să intervină urgent pe lângă Administrația militară în acest scop. Abia, la 18 decembrie 1917, prin ordinul Administrația Casei Bisericii pendinte de acest minister, trimisă Prefecturii, se aduce la cunoștință acesteia că „din suma de 52.370 lei, prevăzuți la art. 197 în bugetul pe 1917/1918, s-au repartizat 2.241 lei pentru plata lemnului necesare mănăstirilor din județul Vâlcea”⁶⁴.

Mult mai grav, la nivelul conducerii Episcopiei Râmnicului și a majorității așezămintelor monahale, *erau probleme de ordin administrativ – organizatoric*, deoarece acestea rămăseseră fără conducătorii lor spirituali, iar autoritățile militare de ocupație, conducându-se după conceptul biblic „Bate-voi păstorul și se va risipi turma!”, aveau cu atât mai puțin interes de a se aduce la starea de normalitate.

AȘEZĂMINTE MONAHALE ȘI LĂCAȘE DE CULT

Astfel, la Mănăstirea Cozia, cât și la Schitul Ostrov, „întrucât îngrijitori(i) ambelor biserici sunt refugiați”, Prefectura numește, în vara anului 1917, pe ieromonahul Theodosie Ionescu, „preot și duhovnic, ca îngrijitor al acestor două mănăstiri”, care în perioada 1907-1908 a mai fost superior al Mănăstirii Cozia⁶⁵. Cu toate acestea „noul îngrijitor” al celor două lăcașuri nu este agreat de autoritatea militară locală, fapt pentru care administratorul plășii Cozia, prin raportul înaintat Prefecturii, la 2 iunie 1917, solicita acesteia de „a interveni la Etapa 270 să-i dea încuviințarea, deoarece Comandatura din Călimănești nu-l primește ca îngrijitor”⁶⁶.

Mult mai grave sunt greutățile cu care se confruntă Mănăstirea Bistrița, una din sursele acestora fiind și intenția nedisimulată, atât a superioarei mănăstirii – maica Epiharia Moiescu, cât și a directoarei societății <<Așezământul Maicii Domnului>>⁶⁷ – maica Olga Gologan, de a transforma mănăstirea în lăcaș de monahii⁶⁸. Astfel, pe fondul părăsirii postului și arestării superiorului mănăstirilor Bistrița și Arnota – ieromonahul Eustatie Andreescu de către Administrația militară, precum și revenirii acestuia cu o sănătate șubredă⁶⁹, este numit ca „îngrijitor” preot Ioan Mihăileanu la Mănăstirea Bistrița (6 iulie 1917)⁷⁰. Totodată, preotul Iustin Dobrotă de la acest lăcaș este numit „stariț conducător al mănăstirii și averii” sfântului lăcaș de la Govora⁷¹.

Dar, cea mai grea lovitură primită de Eparhia Râmnicului a constat în *prezența cu intermitențe* a conducătorului spiritual la cârma acesteia – episcopul Sofronie Vulpescu, care părăsind reședința episcopală, la data de 13 mai 1917⁷², a lăsat gestionarea bunurilor ei în mâinile a 3 împuneriți, „fiecare admi-

nistrând în felul lui, făcând fiecare încasări și plăți fără nicio regulă”⁷³.

După arestarea episcopului Sofronie, s-a solicitat Administrației militare ca treburile Eparhiei să fie conduse, în mod provizoriu, fie de *arhiereul Teofil Mihăilescu Ploieșteanul*, vicarul Mitropoliei Ungrovlahiei, fie de arhimandritul Iuliu Scriban, pe atunci director al Seminarului Central din București, ambele propuneri fiind respinse⁷⁴. Abia, la 14 septembrie 1917, printr-o adresă, Administrația Casei Bisericii anunța Prefectura că „în scurtă vreme toate neajunsurile de la Sfânta Episcopie a Râmnicului vor fi înlăturate, întrucât Administrația militară *s-a decis să trimită Sfintei Episcopii un girant*”⁷⁵. (subl. D.G.).

Deși s-a crezut că s-a pus capăt „crizei girantului” la Episcopie, totuși lucrurile au fost tergiversate până în primăvara 1918, când aceeași instituție, prin adresa din 5 martie 1918, informa Prefectura că Administrația militară și Ministerul Cultelor „au aprobat ca P.S. arhiereu Meletie Constanțeanul, directorul Tipografiei Cărților Bisericești, *să gireze afacerile Sfintei Episcopii a Eparhiei Râmnicului – Noul Severin și instalarea Prea Sfinției Sale va avea loc în curând*”⁷⁶ (subl. D.G.). La ceremonia de întronizare a episcopului – girant, din partea Administrației Casei Bisericii, participă Grigore Pișculescu, alias Gala Galaction, în calitate de administrator al acesteia⁷⁷. În același timp, când erau negociate condițiile păcii de la București, episcopul Sofronie este pus în libertate, iar în iunie 1918, îi este acceptată demisia din calitatea de episcop al Râmnicului⁷⁸. Se pare că „demisia” episcopului titular, a avut efectul scontat pentru vâlceni, care prin telegrama din 9 iulie 1918, trimisă, la Iași, prim-ministrului țării – Alexandru Marghiloman, își exprimau gratitudinea „de a

mulțumi călduros acestui guvern, care spre a evita un pericol eminamente extraordinar de grav pentru Biserica Olteniei, a dispus îndepărtarea grabnică de pe scaunul Eparhiei Râmnicului – Noul Severin a celui ce făcea dezonoare, și Bisericii, și Țării”⁷⁹. Totodată, aceștia își exprimau speranța că în scaunul episcopal să „să fie întărit în curând și pentru totdeauna pe vrednicul păstor și distinsul ieromonah ..., actualul girant al Sfintei Episcopii văduvite, care chiar de la venirea P.S.S. în mijlocul nostru, și-a câștigat respectul și admirația noastră, a tuturor credincioșilor, indiferent de culoarea politică”⁸⁰.

Dar la 3 iulie 1918, Marele Colegiu Electoral, reunit la Iași, va alege la cârma Episcopiei, un titular în persoana *arhiereului Anthim Petrescu Botoșănenul*, vicarul Mitropoliei Moldovei⁸¹. Acesta era de obârșie din satul Păușești – Măglași, din județul Vâlcea, în mirenie se numea Alexandru și s-a născut în decembrie 1875⁸². Ceremonia de întronizare a episcopului titular s-a desfășurat la 15 septembrie 1918, în Catedrala episcopală, la care au fost invitate autoritățile civile și militare locale, căpitan von Betrab – comandantul Etapei 270 Mobile, reprezentanții așezămintelor monahale din Oltenia, ale confesiunilor catolice – pr. Rencke și evanghelice – von Bredow din Râmnic, precum și o serie de proprietari, funcționari, medici, avocați etc.⁸³. Nici acesta n-a avut parte de o lungă păstorie, pentru că după retragerea trupelor de ocupație din țară, conducerea țării, reunită în Capitală, va emite un decret, la 6 noiembrie 1918, prin care erau declarate „lipsite de orice putere legală”, toate hotărârile și actele normative ordonate de către Corpurile Legiuitoare în timpul guvernării Marghiloman. Ca atare, episcopul Anthim Petrescu și-a dat imediat demisia care, deși acceptată, i se în-

credințează sarcina de a conduce pe mai departe – provizoriu – treburile Eparhiei peste care păstorise atât de puțin⁸⁴.

Din cele relatate, rezultă clar, că, încă din primele zile ale ocupației străine, s-a trecut la aplicarea planului de spoliere sistematică a teritoriului cotoplit, de la care bunurile lăcașurilor de cult vâlcene nu au făcut excepție. Totodată, forțele de ocupație au lăsat, în urma lor, o dureroasă amintire prin comportamentul abuziv, inuman aplicat populației, inclusiv purtătorilor de sutană, dar mai ales prin distrugerile și profanările premeditate ale simbolurilor noastre creștin-ortodoxe și al idealului de unitate panromânească.

THE FATE OF THE CULT PLACES FROM VÂLCEA DURING THE YEARS OF FOREIGN OCCUPATION (1916-1918)

The article presents information regarding the effects that the foreign occupation had on population and on the cult places such as churches, monasteries and hermitages in county Vâlcea.

Keywords: Dintr-un Lemn Monastery, Vâlcea, 1916-1918, foreign occupation, Cozia Monastery

NOTE

1 Arhiepiscopia Râmnicului

2 Este vorba de învățătorul (pensionar) Ioan Verzescu, originar din satul Muereasca, județul Vâlcea, care pe atunci avea vârsta de 6 ani, ale cărui mărturii vor fi încredințate hârtiei, în anii 1987-1988, prin studiul intitulat Apărarea de pe Plaiul Muereasca-Călimănești. Relatare privind luptele din noiembrie 1916 (S.J.A.N. Vâlcea, Colecția Manuscrise, nr. 280, 13 file, copie dactilografiată).

3 Este vorba de Frantz Eitel, cel care mai târziu va fi desemnat de către Administrația militară germană, la 3 aprilie 1917, prefect al județului Vâlcea (n. D.G.).

4 Caldarâmul acestora era pavat cu piatră cubică (n. D.G.).

5 S.J.A.N. Vâlcea, Colecția Manuscrise, nr. 280, f. 14.

6 Ibidem.

7 Prefectura Județului Vâlcea, Situațiunea județului Vâlcea pe anul 1915 prezentată de Consiliul județean în sesiunea ordinară de la 15 octombrie 1915, Râmnicu Vâlcea, 1915, p. 4-5 (broșură).

8 Cf. Emil Racilă, Contribuții privind lupta românilor pentru apărarea patriei în Primul Război Mondial. Situația administrativă, economică, politică și socială în teritoriul românesc vremelnic ocupat. 1916-1918,

București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981, pp. 90-93.

9 S.J.A.N. Vâlcea, Primăria orașului Râmnicu Vâlcea, dosar nr. 6/1917, f. 117, 119, 138; Corneliu Tamaș, Petre Bardașu, Sergiu Purece, Horia Nestorescu-Bălcești, Județul Vâlcea în anii Primului Război Mondial. Studii și documente, vol. I, Bălcești pe Topolog, 1979, doc. nr. 65-67, pp. 127-130.

10 Comandaturile de stațiuni de etapă austro-ungare erau marcate prin abreviația K.U.K. (Keiserliche und Königliche = Comandatura de etapă imperială și regală), urmând denumirea localității unde aceasta își avea reședința (Cf. Emil Racilă, op.cit., p. 93).

11 Denumirea oficială a Comandaturii era K.U.K. Etappen Stations Drăgășani (S. J. A. N. Vâlcea, Prefectura Județului Vâlcea, dosar nr. 16/1917, f. 161).

12 Idem, Primăria comunei Jiblea, dosar nr. 1/1917, f. 49; Corneliu Tamaș et alii, op.cit., doc. nr. 87, pp. 148-149.

13 Cf. Emil Racilă, op.cit, p. 104.

14 Ibidem, pp. 104-105.

15 Ibidem, p. 109.

16 De exemplu, la plasa Horezu, din cei 12 primari ai comunelor, au fost schimbați 9, în afară de cei de la Racovița, Vaideeni și Slătioara, care „în majoritate au fost cele mai rele elemente și bune arme (în sens de instrumente docile: n. D.G.) pentru ei contra intereselor noastre” (S.J.A.N. Vâlcea, Pretura plășii Horezu, dosar nr. 2/1918, f. 206 v.).

17 Acesta va demisiona la 24 aprilie 1918 și, în locul lui, va fi numit, prin Înalt Decret Regal nr. 920/24 aprilie/7 mai 1918, avocatul Nicolae Puricescu (Idem, Prefectura Județului Vâlcea, dosar nr. 1/1918, f. 878).

18 Cf. Gherasim Piteșteanul, Slujitori bisericești din Eparhia Râmnicului și Argeșului în timpul ocupației străine. 1916-1918, în Mitropolia Olteniei, nr. 10-12, 1978, p. 761.

19 S.J.A.N. Vâlcea, Prefectura județului Vâlcea, dosar nr. 98/1919, f. 118.

20 Raportul nr. 1409/17 aprilie 1919 - Situațiunea ce rezultă în urma ocupațiunii austro-germane din 1916 până la izgonirea lor din Țară (Ibidem, f. 140) și Tabelul centralizator privind numărul imobilelor distruse, avariate și devastate în județul Vâlcea, înaintat, la 3 decembrie 1919, Comisiei de Reconstituire a Regiunilor Dăunate de Război - R.R.R. (Idem, dosar nr. 39/1919, f. 304-306).

21 Idem, dosar nr. 39/1919, f. 305 v.

22 Ibidem, f. 305.

23 Ibidem, f. 305 v.

AȘEZĂMINTE MONAHALE ȘI LĂCAȘE DE CULT

24 Ibidem, f. 306.

25 Ibidem.

26 Ibidem. f. 305-306 v.

27 Idem, Pretura plășii Horezu, dos nr. 2/1918, f. 206 v.

28 Ibidem, f. 306. În raportul Administrației plășii Cozia, din 22 februarie 1919 se menționează că au fost bombardate biserica, școala și primăria și peste 80 de imobile ale cetățenilor, fiind distruse parțial sau complet (Cf. Idem, Prefectura județului Vâlcea, dosar nr. 98/1919, f. 132).

29 În raportul Primăriei comunei Călinești, din 31 octombrie 1919, sunt enumerate imobilele particulare și instituțiile publice distruse de bombardamentele artileriei inamice, printre care Mănăstirea Cornetu, proprietate a Eforiei Spitalelor Civile din București, iar bisericile din satele Călinești, Proieni și Sărăcinești „devastate la invazie și clopotele ridicate” (Ibidem, f. 317, 320).

30 Biserica din localitate, pe toată perioada ocupației, „s-a impus să fie lăsată la dispozițiunea preoților armatelor străine” (Ibidem, f. 123).

31 Ibidem, f. 306.

32 Idem, dosar nr. 9/1917, f. 26.

33 A se vedea procesul verbal din data de 17 iunie 1917, încheiat între Ion Milcoveanu, administratorul plășii Cozia, N. Găină, primarul comunei Călimănești și ieromonahul Theodosie Ionescu, în care se consemnează lapidar: „Mormântul lui Mircea, cu fiul său Mihail, și mamei lui Mihai Viteazul, desfăcut” (Ibidem, f. 38 v.); Gamaliil Vaida, Mănăstirea Cozia, vestita ctitorie a lui Mircea Voievod cel Mare. 600 ani de existență, Ediția a III-a, revăzută și adăugită, Râmnicu Vâlcea, Editura Episcopiei Râmnicului și Argeșului, 1986, pp. 33-34.

34 Ibidem, f. 38.

35 Idem, dosar nr. 98/1919, f. 123. Pentru problematica devastării și profanării lăcașurilor de cult vâlcene, vezi și voluminoasa și documentata lucrare a preotului dr. Laurențiu Rădoi, Vâlcea, vatră de cultură și spiritualitate românească, Editura Alma Mater, Sibiu, 2012, pp. 488-490.

36 Este vorba de Radu cel Mare (1495-1508), de numele căruia se leagă mutarea Mitropoliei Severinului, la Episcopia Râmnicului (1503). Despre această problematică, vezi Gherasim Cristea, Istoria Eparhiei Râmnicului, (Rm. Vâlcea), Editura Conphys, 2009, pp. 117 și urm.

37 Virgiliu Drăghiceanu, 707 zile sub cultura pumnului german, Ediție îngrijită și prefațată de I. Oprișan, București, Editura Saeculum Vizual, 2012, p. 40. Prin grija Comisiei Monumentelor Istorice, condusă de istoricul Nicolae Iorga, s-a purces, începând cu anul 1931, la cercetarea arheologică și restaurarea mormintelor lui Mircea cel Mare și Maicăi Tudora-Teofana, mama lui Mihai Viteazul, precum și la reinhumarea rămășițelor pământești ale acestora, în ziua de 15 mai 1938, ceremonie care s-a desfășurat printr-un fast deosebit. Pentru această problematică, vezi Fănuș Neagu, Alexandru V. Diță, Virgil Joița, Nicolae Șerbănescu, Radu-Ștefan Vergatti, Dan Zamfirescu, Mircea cel Mare - scutul Europei, București, Editura Roza Vânturilor, 2009, pp. 680-698; Alexandru Simion, Despre viețile lui Mircea I al Țării Românești, în Historia, An XVIII, nr. 192, 2018, p. 38.

38 Ibidem, f. 133.

39 Ibidem, f. 247-249; Dumitru Garoafă, Salvarea tezaurilor cultice mănăstirești din nordul Olteniei în anii Primului Război Mondial, în Lumina Lumii, An XXIV, Râmnicu Vâlcea, nr. 24, 2015, pp. 217-219.

40 La anul 1941, Schitul Berislăvești încă mai

purta din urmele războiului, acesta prezentând o „crăpătură mare din cauza unui obuz din timpul războiului” (Idem, Pretura plășii Oltului de Sus, dosar nr. 7/1941, f. 131).

41 Idem, dosar nr. 6/1919, f. 11v.; Corneliu Tamaș et alii, op.cit., doc. nr. 283, p. 396.

42 Ibidem.

43 Ibidem, f. 66.

44 Ibidem, f. 76.

45 Ibidem, f. 12-13.

46 Cf. Alexandru Tzigara-Samurcaș, Memorii, vol. II (1910-1918), București, Editura Grai și suflet - Cultura Națională, 1999, pp. 189-190.

47 S.J.A.N. Vâlcea, Pretura plășii Oltului de Sus, dosar nr. 6/1919, f. 15. Prin Ordonanța nr. 99/24 aprilie 1917 s-a dispus rechiziționarea clopotelor „de la toate bisericile, lăsându-se pentru fiecare comună câte un clopot” (apud Emil Racilă, op.cit., p.191).

48 Idem, Prefectura județului Vâlcea, dosar nr. 39/1919, f. 331.

49 Idem, Pretura plășii Horezu, dosar nr. 2/1918, f. 208.

50 Idem, Colecția Manuscrise, nr. 280, f. 7v.

51 Idem, Pretura plășii Oltului de Sus, dosar nr. 6/1919, f. 15.

52 S.J.A.N. Vâlcea, Prefectura județului Vâlcea, dosar nr. 16/1917, f. 62-62 v.

53 Idem, dos nr. 9/1917, f. 178.

54 La 28 august 1917, Prefectura informa Ministerul Cultelor că potrivit ordinelor Administrației militare „produsul agricol de pe proprietatea Episcopiei urma să fie dat acesteia” (Ibidem, f. 106).

55 Ibidem.

56 Cf. Emil Racilă, op.cit., p. 145.

57 Anuarul Episcopiei Râmnicului-Noul Severin pe anii 1921-1925, București, 1925, pp. 651-652.

58 Ibidem, p. 652-653.

- 59 A fost introdus sistemul de cartelare a alimentelor în localitățile cu peste 500 locuitori – 225 grame pâine și 150 grame mălai, iar în mediul rural la 500 grame mălai de om pe zi (Cf. Emil Răcilă, op.cit., p. 146).
- 60 S.J.A.N. Vâlcea, Prefectura județului Vâlcea, dosar nr. 4/1918, f. 347.
- 61 Idem, dosar nr. 14/1917, f. 26 v.
- 62 Idem, dosar nr. 9/1917, f. 237.
- 63 Ibidem, f. 264.
- 64 Idem, dosar nr. 5/1918, f. 1-1 v.
- 65 Idem, dosar nr. 9/1917, f. 24-24 v., 27.
- 66 Ibidem, f. 37.
- 67 Societate caritabilă înființată la București, la 16 mai 1912, și care a primit în folosință întreg localul mănăstirii. Pentru toate acestea, vezi Veniamin Micle, Mănăstirea Bistrița Olteană, București, Imprimeria Coresi, 1996, pp. 341-343.
- 68 Raportul Protoieriei județului Vâlcea nr. 59/5 ianuarie 1918 către Prefectură (S.J.A.N. Vâlcea, Prefectura județului Vâlcea, dosar nr. 4/1918, f. 39-40v.)
- 69 Idem, dosar nr. 9/1917, f. 103-104.
- 70 Ibidem, f. 43.
- 71 Ibidem, f. 120.
- 72 La 19 mai 1917, pentru atitudinea sa ostilă față de ocupant este arestat (Cf. Nicolae Șerbănescu, Aspecte din viața bisericească din Episcopia Râmnicului-Noul Severin în preajma anului 1918, în Mitropolia Olteniei, nr. 46, 1979, p. 305).
- 73 Din raportul Prefecturii înaintat Ministerului Cultelor, în 28 august 1917, în care prezenta această situație anormală la Episcopie, rezultă că autoritatea județeană nu a fost informată de arestarea episcopului (S.J.A.N. Vâlcea, Prefectura județului Vâlcea, dosar nr. 9/1917, f. 106).
- 74 Cf. Nicolae Șerbănescu, op.cit., p. 307;
- Idem, Ierarhii plaiurilor oltene în prima sută de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române (1885 – 25 aprilie 1985), în Mitropolia Olteniei, nr. 5-6, 1985, p. 349.
- 75 S.J.A.N. Vâlcea, Prefectura județului Vâlcea, dosar nr. 9/1917, f. 172.
- 76 Idem, dosar nr. 5/1918, f. 100.
- 77 Gala Galaction, Jurnal, vol. III, Ediția a II-a, București, Editura Albatros, 1999, p. 31.
- 78 Cf. Nicolae Șerbănescu, op.cit., p. 306.
- 79 S.J.A.N. Vâlcea, Prefectura județului Vâlcea, dosar nr. 5/1918, f. 261.
- 80 Ibidem.
- 81 Nicolae Șerbănescu, Ierarhii plaiurilor oltene ..., p. 350.
- 82 Ibidem.
- 83 S.J.A.N. Vâlcea, Prefectura județului Vâlcea, dosar nr. 5/1918, f. 359.
- 84 Nicolae Șerbănescu, op.cit., p. 351. Mulțumesc pe această cale doamnei Rodica Bocoii pentru că mi-a fost de un real folos în tehnoredactarea și procesarea materialului de față (n. D.G.).